

**Inventariserend onderzoek naar signalen van kindermishandeling
in de sociale leefomgeving van kinderen**

Anne Addink
Klaas Kooijman
December 2011

© 2011 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit rapport geschreven in opdracht van GGD Nederland

Met medewerking van:

Sabine Neppelenbroek, GGD Nederland

Ans Boelens, Jeugdgezondheidszorg GGD Brabant Zuidoost

Simone Mons, Centrum voor Jeugd en Gezin Rijnmond

Ellen van Veen, Jeugdgezondheidszorg GGD Den Haag

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon 030 - 230 63 44

Website www.nji.nl

E-mail info@nji.nl

Inhoud

Inleiding	5
1 Onderzoeksopzet	7
1.1 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen.....	7
1.2 Werkwijze onderzoek.....	7
1.2.1 Selectie deelnemende gemeenten en organisaties jeugdgezondheidszorg	7
1.2.2 Signaleren tijdens reguliere contactmomenten	8
1.2.3 Vragen naar onveilige situaties in de sociale leefomgeving	8
1.2.4 De onderzoeksgroep	9
1.2.5 Registratie van gegevens	9
1.2.6 Afspraken over vervolgacties	9
1.3 Analyse en rapport	10
2 De uitvoering in de praktijk.....	11
2.1 De uitvoering in de praktijk.....	11
2.1.1 Uitvoering reguliere contactmoment	11
2.1.2 Ervaringen met het afnemen van de vragen: tussenevaluatie	12
2.2 Onderzoeksgroep.....	13
2.2.1 Onderzoeksgroep Den Haag	13
2.2.2 Onderzoeksgroep Rotterdam	14
2.2.3 Onderzoeksgroep Eindhoven	15
2.2.4 Aantal meldingen per periode	15
2.3 Tot slot.....	16
3 De meldingsformulieren	17
3.1 Kenmerken kind.....	17
3.2 Kenmerken signalen	18
3.3 Tot slot.....	20
4 Vervolgacties JGZ	22
4.1 Afspraken over vervolgacties.....	22
4.2 Ondernomen vervolgacties	22
4.3 Tot slot	24
5 Samenvattende conclusies.....	26
Literatuur	28
Bijlage 1 Voorbeeld vragen	30
Bijlage 2 Meldingsformulier	32
Bijlage 3 Vragenlijst tussentijdse evaluatie	34
Bijlage 4: Begeleidingscommissie	36

Inleiding

Kinderen hebben recht om in een gezonde en veilige omgeving op te groeien. Kinderen wonen in de meeste gevallen thuis en zijn veelal op school. Daarnaast brengen ze hun vrije tijd door in een grote diversiteit van sociale omgevingen zoals sportclubs, religieuze instellingen en buurthuizen. Vanuit de afdeling Jeugdgezondheidszorg (JGZ) van de GGD Den Haag kwamen eind 2008 verontrustende aanwijzingen naar voren van onveiligheid in de vorm kindermishandeling¹ buiten de thuis- en formele schoolsituatie, in onder andere het niet-formele islamitische onderwijs. Naar aanleiding hiervan heeft GGD Den Haag in 2009 een werkwijze ontwikkeld waarbij de JGZ tijdens het reguliere contactmoment², waarin er volgens protocol structureel aandacht is voor situaties van (on)veiligheid thuis en op school, ook systematisch (on)veiligheid in de sociale leefomgeving navraagt. Door middel van deze werkwijze kunnen eventuele problemen worden gesignaleerd, waarna vervolgactiviteiten worden ondernomen met als doel kinderen in een veilige omgeving op te laten groeien. In 2009 leidde dit aanvankelijk tot 53 gevallen binnen een jaar tijd in Den Haag. Volgens het nieuwe protocol is ingezet op versterking van de ouders als verantwoordelijke opvoeders en inzet van de gemeentelijke bestuursdienst en veiligheidsdriehoek om de dialoog met de instellingen aan te gaan. In 2010 nam het aantal signalen van mogelijke kindermishandeling in de sociale leefomgeving vervolgens flink af naar zes gevallen, vermoedelijk als gevolg van de ingezette aanpak.

Naar aanleiding van de verontrustende signalen van kindermishandeling in Den Haag zijn er op landelijk niveau vragen gerezen omtrent de omvang en aard van dit probleem in Nederland. De voormalige programmaministeries voor Wonen, Wijken en Integratie (nu het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) en Jeugd & Gezin (nu het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) hebben begin 2010 aan GGD Nederland gevraagd of andere JGZ-organisaties ook inzicht kunnen geven in de omvang van het probleem in andere gemeenten. Omdat alleen door GGD Den Haag op een systematische wijze signalen van onveilige sociale leefomgevingen in kaart worden gebracht, is besloten om een dergelijke systematiek ook in te zetten in andere gemeenten in de vorm van een prospectief onderzoek gedurende een bepaalde periode.

In dit rapport wordt verslag gedaan van dit inventariserende onderzoek. In drie gemeenten in Nederland is op een gestructureerde wijze informatie verzameld over het voorkomen van signalen van kindermishandeling in de sociale leefomgeving³, niet zijnde de thuis- en formele schoolsituatie, gedurende een half jaar.

Het onderzoek is uitgevoerd onder coördinatie van GGD Nederland. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) heeft de analyse en rapportage van de gegevens die in de drie gemeenten zijn verzameld uitgevoerd.

---

¹ Kindermishandeling is 'elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel'. (Uit de Wet op de jeugdzorg).

² Reguliere contactmomenten, ook wel periodiek gezondheidsonderzoek (PGO) genoemd, zijn onderdeel van het Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg. Het Basistakenpakket JGZ is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid. Contactmomenten zelf zijn niet wettelijk vastgelegd. Deze volgen uit de professionele richtlijnen van de JGZ.

³ Sociale leefomgeving/milieu is al het intermenselijk contact in de maatschappij bijvoorbeeld sportclub, buurthuis, moskee, kerk, synagoge, muzieklus, privéles, zwembad etc. (definitie GGD Den Haag).

In hoofdstuk 1 worden de onderzoeksvragen en onderzoeksopzet beschreven. Hoofdstuk 2 geeft een beeld van de uitvoering van het onderzoek in de drie gemeenten. Hoofdstuk 3 gaat in op de signalen die in de drie gemeenten zijn geregistreerd. In hoofdstuk 4 staan de activiteiten centraal die door de betrokken JGZ-organisaties naar aanleiding van de signalen zijn genomen. In hoofdstuk 5 worden tot slot conclusies geformuleerd.

1 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksopzet beschreven. Na de weergave van het doel van het onderzoek en de onderzoeksvragen wordt de werkwijze van het onderzoek beschreven.

1.1 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

De algemene doelstelling van het onderzoek is op een gestructureerde wijze inzicht te geven in het voorkomen van signalen van kindermishandeling in de sociale leefomgeving, niet zijnde de thuis- en formele schoolsituatie, in drie gemeenten in Nederland. De sociale leefomgeving/milieu omvat al het intermenselijk contact in de maatschappij bijvoorbeeld sportclub, buurthuis, moskee, kerk en dergelijke (definitie GGD Den Haag).

De twee belangrijkste onderzoeksvragen zijn:

1. Hoe vaak worden signalen van kindermishandeling in de onderzochte gemeenten opgemerkt in de sociale leefomgeving waar kinderen (9-10 jaar) verblijven, niet zijnde de thuis- en formele schoolsituatie?
2. In welke sociale omgevingen komen signalen van kindermishandeling voor, wat is daarbij de aard en de omvang van de vermoede kindermishandeling?

De onderzoeksvragen worden beantwoord door middel van een inventariserend onderzoek waarbij een half jaar door de organisaties voor jeugdgezondheidszorg (JGZ) in drie gemeenten op een systematische wijze signalen van onveilige sociale leefomgevingen in kaart zijn gebracht.

1.2 Werkwijze onderzoek

Voor het onderzoek is in drie gemeenten in de periode 01-01-2011 tot en met 15-07-2011 bij het reguliere contactmoment van de jeugdgezondheidszorg voor negen- of tienjarigen systematisch en uniform navraag gedaan naar situaties van onveiligheid in de sociale leefomgeving. Om signalen die daaruit voortkomen in kaart te brengen is gebruik gemaakt van de werkwijze die de GGD Den Haag in 2009 heeft ontwikkeld.

1.2.1 Selectie deelnemende gemeenten en organisaties jeugdgezondheidszorg

Naast de GGD Den Haag hebben het Centrum Jeugd en Gezin (CJG) in twee deelgemeenten in Rotterdam en de GGD Brabant Zuidoost in de gemeente Eindhoven deelgenomen aan het onderzoek. Verschillende factoren hebben een rol gespeeld bij de keuze van de twee steden.

Bij de selectie van de JGZ-organisaties speelden de praktische inpasbaarheid van het onderzoek in de reguliere werkwijze van de JGZ en de beschikbare capaciteit bij de JGZ voor uitvoering van een dergelijk onderzoek op korte termijn een belangrijke rol. In de JGZ is de werkdruk hoog, onder andere door de invoering van verschillende innovaties en deelname aan ander onderzoek. Ook is bij de selectie van gemeenten gekeken naar de omvang van de negen- en tienjarigen populatie en de beschikbare middelen in de gemeenten. In Den Haag en Eindhoven is uitgegaan van alle kinderen in de leeftijdsgroep 9-10 jaar in de gemeente die tijdens de onderzoeksperiode worden gezien door de JGZ. In Rotterdam bleek het niet mogelijk om alle negen- en tienjarigen in de gemeente te includeren vanwege de beschikbare middelen en capaciteit. Daarom is gekozen voor twee 'gemengde' deelgemeenten. Een gemengde deelgemeente betekent in dit verband een wijk waarin verschillende sociale klassen, nationaliteiten en religies vertegenwoordigd zijn.

1.2.2 Signaleren tijdens reguliere contactmomenten

In de werkwijze, ontwikkeld door Den Haag, is er voor gekozen om tijdens het reguliere contactmoment 9-10 jarigen actief te vragen naar situaties van onveiligheid in de sociale leefomgeving. Doel van de contactmomenten is om kinderen systematisch te volgen in hun lichamelijke, psychische, sociale en cognitieve ontwikkeling en ouders en kinderen te informeren over een gezonde ontwikkeling op al deze gebieden. Door de contactmomenten is het ook mogelijk om vroegtijdig mogelijke gezondheidsproblemen te signaleren zoals groeistoornissen, overgewicht, psychosociale problemen en indien nodig adequate ondersteuning te verlenen of door te verwijzen. Signalering van kindermishandeling maakt hier ook onderdeel vanuit (Wagenaar-Fischer et al, 2010). De werkwijze van Den Haag, waarin expliciet gevraagd wordt naar situaties van onveiligheid in de sociale leefomgeving, is een aanvulling op de signalering van kindermishandeling die standaard door de Jeugdgezondheidszorg wordt uitgevoerd.

In de werkwijze van Den Haag is vooralsnog gekozen voor het reguliere contactmoment voor negen- of tienjarigen omdat kinderen in deze leeftijd vaak actief zijn op allerlei (sport) verenigingen en zij bovendien in staat zijn om zelf vragen te beantwoorden. Het contactmoment vindt plaats bij negen- of tienjarigen of de kinderen uit groep 7 van het basisonderwijs. Een JGZ-team voert het contactmoment uit. In dit team zijn tenminste de disciplines van een arts en een verpleegkundige vertegenwoordigd. (Richtlijn Contactmomenten Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg 0-19 jaar). De inzet van de disciplines bij de contactmomenten kan per gemeente verschillend zijn.

Het reguliere contactmoment voor negen- of tienjarigen kan plaatsvinden op school, bij de Jeugdgezondheidsorganisatie of op een andere locatie. Wanneer een kind zonder bericht niet verschijnt worden door de jeugdgezondheidszorgorganisaties verschillende maatregelen genomen om het kind alsnog te zien.

In dit onderzoek worden signalen van mogelijke kindermishandeling in de sociale leefomgeving conform de werkwijze van Den Haag geïnventariseerd. Het onderzoek richt zich uitsluitend op signalen in de sociale leefomgeving. Kindermishandeling thuis of op school of andere zorgelijke signalen die in de onderzoeksperiode bij het reguliere contact naar voren kwamen vallen buiten het kader van dit onderzoek. Dergelijke signalen worden conform de bestaande protocollen binnen de JGZ opgepakt.

1.2.3 Vragen naar onveilige situaties in de sociale leefomgeving

De JGZ-professionals die in de drie deelnemende gemeenten de reguliere contactmomenten uitvoeren, stellen aanvullend vragen tijdens het contactmoment over de (on)veiligheid in de sociale leefomgeving. Hiervoor is geen standaard vragenlijst beschikbaar. Door middel van open vragen die aansluiten bij de antwoorden van kinderen en ouders wordt ingegaan op het sociale milieu. Voorbeelden van vragen zijn wel aan de professionals meegegeven (Bijlage 1).

Voorafgaand aan de onderzoeksperiode zijn alle betrokken JGZ-professionals getraind door ervaren trainers met deskundigheid op het gebied van kindermishandeling. De training van een dagdeel was enerzijds gericht op het informeren van de deelnemers over de context en achtergrond van het onderzoek, de registratie van gegevens voor het onderzoek en de procedure hoe te handelen bij signalen. Anderzijds werden vaardigheden getraind om kinderen te bevragen op het voorkomen van kindermishandeling in de sociale omgeving en om door te vragen bij non-verbale signalen, bij geen antwoord, bij vage antwoorden of bij tegenstrijdige antwoorden. In de training is tevens behandeld hoe te reageren wanneer ouders afwijzend reageren op de signalen die het kind geeft of wanneer ouders

adequaat reageren op de signalen die het kind geeft. Met behulp van voorbeeldcases zijn gesprekken tussen JGZ professionals met kinderen en ouders nagespeeld waarbij ook acteurs zijn ingezet.

1.2.4 De onderzoeksgroep

Gezien de opzet van het onderzoek bestaat de onderzoeksgroep uit kinderen die door de JGZ worden gezien tijdens het contactmoment 9-10 jarigen, gedurende de onderzoeksperiode van een half jaar. Dit betekent dat kinderen die niet verschijnen op het reguliere contactmoment niet meegenomen worden in dit onderzoek. Op basis van ervaring van de JGZ-organisaties was de verwachting dat het merendeel van de opgeroepen kinderen in de deelnemende gemeenten deel zou uitmaken van de onderzoeksgroep. Op basis van onderzoek (Dunnink, 2010) zijn er ook geen aanwijzingen dat de groep die niet wordt meegenomen in het onderzoek kinderen betreft die meer risico lopen. Wanneer een kind zonder bericht niet verschijnt worden door de jeugdgezondheidszorgorganisaties verschillende maatregelen volgens protocol genomen om het kind alsnog te zien.

1.2.5 Registratie van gegevens

Om de gegevens te verzamelen voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de registratiesystematiek die ontwikkeld is door GGD Den Haag. De registratie van de bevindingen is niet alleen van belang voor het onderzoek maar ook voor het individuele kinddossier, het management en de betrokken gemeente ten behoeve van de vervolgactiviteiten. Met de ontwikkelde systematiek zijn in Den Haag goede ervaringen zijn opgedaan.

Bij de registratie wordt gebruik gemaakt van:

1. Het Digitale Dossier JGZ (DD JGZ) waaraan twee extra variabelen onder de noemer 'Sociaal milieu – pedagogisch klimaat' zijn toegevoegd om signalen in het sociale leefmilieu te kunnen registreren. Het betreft de variabelen 'wel of geen navraag gedaan tijdens het contactmoment' en, indien er sprake is van een signaal, het type sociaal milieu.
2. Een separaat 'Meldingsformulier onderzoek pedagogisch klimaat in de sociale leefomgeving'. Dit formulier wordt door de JGZ professional digitaal ingevuld met onder andere persoonsgegevens van het kind, omschrijving van de locatie, de aard en de ernst van de signalen van kindermishandeling, acties van de ouders, wel of geen AMK melding en afspraken met de ouders (zie bijlage 2). Dit ingevulde meldingsformulier wordt per mail verstuurd naar onder andere een interne aandachtsfunctionaris, die de meldingsformulieren verzamelt en verwerkt in een overzichtsformulier.
3. Een overzichtsformulier waarin alle meldingsformulieren worden verwerkt door de aandachtsfunctionaris kindermishandeling. Het overzichtsformulier is gekoppeld aan een schaduwformulier met identificatiegegevens dat separaat wordt opgeslagen. Aan de hand van het overzichtsformulier is het mogelijk om verzamelde gegevens terug te kunnen koppelen aan het management. Indien nodig is het overzichtsformulier ook de basis om samen met de gemeente signalen een vervolg te geven ten behoeve van de aanpak en de preventie van kindermishandeling. Voor het onderzoek is zowel gebruik gemaakt van de anonieme gegevens op het overzichtsformulier als geanonimiseerde meldingsformulieren.

1.2.6 Afspraken over vervolgacties

De GGD Den Haag heeft, als onderdeel van de werkwijze, in overleg met de gemeente Den Haag specifieke afspraken vastgelegd over hoe om te gaan met signalen van kindermishandeling in de sociale leefomgeving.

Ouders zijn altijd in eerste instantie verantwoordelijk voor de veiligheid van hun kind. De JGZ moedigt ouders aan het kind weg te halen uit de onveilige situatie of de onveilige situatie op te heffen. Als de

JGZ na verloop van tijd oordeelt dat ouders/verzorgers daar onvoldoende in slagen, wordt een melding gedaan bij het AMK.

Belangrijk onderdeel van de werkwijze in Den Haag is het beleidsoverleg tussen de wethouder Jeugd, de directeur van de GGD, de Jeugdgezondheidszorg, Bureau Jeugdzorg (AMK) en de directeur van de Bestuursdienst. In dit overleg wordt de geanonimiseerde lijst met signalen besproken indien een patroon van signalen op één of enkele locaties wordt geconstateerd.

Tevens vindt –geanonimiseerd- casuïstiekbespreking plaats met betrokken leden van B&W en de lokale driehoek OM/politie/burgemeester indien opschaling noodzakelijk is in verband met eventuele maatschappelijke onrust.

De JGZ-organisaties in Rotterdam en Eindhoven hebben ten aanzien van de opvolging van signalen van mogelijke kindermishandeling in de sociale leefomgeving afgesproken dat, naast aanvullende registratie in het DD JGZ en het meldingsformulier, zij het protocol volgen zoals dat ook binnen de eigen organisatie gebruikelijk is bij signalen van kindermishandeling in de thuis- of schoolsituatie.

1.3 Analyse en rapport

De verzamelde gegevens, de aanvullende registratie in het DD JGZ, de geanonimiseerde meldingsformulieren en het overzichtsformulier zijn door de deelnemende organisaties na de onderzoeksperiode aangeleverd bij het Nederlands Jeugdinstituut. De gegevens zijn geïnventariseerd en in tabellen weergegeven.

Daarnaast zijn bij de drie deelnemende gegevens opgevraagd over de reguliere werkwijze van de drie organisaties met betrekking tot de uitvoering van het reguliere contactmoment en acties bij signalen van kindermishandeling gegevens en gegevens over het verloop van het onderzoek.

Op basis van deze gegevens is een eerste conceptrapport opgesteld. Dit rapport is met de drie JGZ-organisaties besproken. Met drie coördinatoren van het onderzoek bij de betrokken organisaties is hiervoor een overleg georganiseerd. Enerzijds om eventuele onjuistheden te corrigeren en anderzijds om hun reactie op en interpretatie van de gevonden resultaten te bespreken. Deze informatie is meegenomen in het eindrapport.

2 De uitvoering in de praktijk

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop het onderzoek bij de drie gemeenten is verlopen. Eerst wordt de uitvoering van het reguliere contactmoment en de ervaringen van de professionals beschreven. Vervolgens gaan we in op de onderzoeksgroep: het aantal kinderen dat in de drie gemeenten is bevraagd en de signalen die zijn geregistreerd.

2.1 De uitvoering in de praktijk

2.1.1 Uitvoering reguliere contactmoment

De werkwijze van de drie gemeente bij het reguliere contactmoment kent een aantal verschillen.

Den Haag

In Den Haag wordt het onderzoek bij het reguliere contactmoment afgenomen door jeugdverpleegkundigen. Het reguliere contactmoment vindt plaats op een JGZ-locatie: inmiddels is dit vaak een Centrum voor Jeugd en Gezin. Alle schoolgaande kinderen geboren in 2001 (10 jaar in 2011) worden opgeroepen voor het reguliere contactmoment. Ouders zijn bij het onderzoek aanwezig. Als ouders niet aanwezig zijn moeten zij toestemming geven voor het onderzoek.

Wanneer kinderen niet op het onderzoek verschijnen zoekt de GGD Den Haag telefonisch contact met ouders om een nieuwe afspraak in te plannen. Wanneer na drie pogingen ouders telefonisch niet zijn bereikt wordt met school contact gezocht. Wanneer op school zorgen bestaan over het kind wordt met school een plan van aanpak gemaakt.

In Den Haag hebben 26 verpleegkundigen deelgenomen aan de training voor het stellen van aanvullende vragen over de veiligheid in de sociale leefomgeving. Deze verpleegkundigen hebben gedurende de onderzoeksperiode de reguliere contactmomenten uitgevoerd.

In Den Haag zijn de extra variabelen in het digitale dossier JGZ opgenomen (zie 1.2.5). Wanneer navraag is gedaan kunnen medewerkers 'Sociaal milieu- Pedagogisch Klimaat' aanvinken. Wanneer sprake is van een signaal kan aangevinkt worden welk sociaal milieu het betreft.

Rotterdam

In Rotterdam wordt het periodiek gezondheidsonderzoek afgenomen door jeugdverpleegkundigen, jeugdartsen en assistenten.

Het reguliere contactmoment vindt bij voorkeur plaats op school. Wanneer de school geen ruimte heeft wordt gekozen voor de locatie van het CJG .

In een van de twee deelnemende CJG's, CJG Kralingen Crooswijk, worden alle kinderen door de jeugdverpleegkundige of door een jeugdarts gezien. In het tweede CJG, CJG Feyenoord, wordt een triage model toegepast. Triage gebeurt op basis van een voorbespreking van kinderen met de school en het digitale dossier JGZ. 'Aandachtskinderen' worden door de jeugdverpleegkundige gezien. Kinderen waar geen zorgen over zijn worden door een assistent gezien. De arts is aanwezig op de achtergrond en ziet kinderen na doorverwijzing van de jeugdverpleegkundigen of assistent. Het komt ook voor dat op basis van de triage kinderen direct door een arts worden gezien.

Indien ouders en kind niet op hun afspraak komen, wordt als de ouders telefonisch niet bereikbaar zijn dezelfde dag of maximaal de volgende dag via een brief een nieuwe afspraak gemaakt. Wanneer zij een tweede keer niet komen, en er is nog altijd geen contact mogelijk met de ouders , dan wordt nader informatie ingewonnen bij de school. Als er meer zorgen blijken te zijn, dan wordt een huisbezoek afgelegd door een collega van het interventieteam.

‘Aandachtskinderen’ worden nabesproken met de intern begeleider of leerkracht op school en indien er meer zorgen blijken te zijn, wordt een vervolgafspraken gemaakt met cliënt. Wanneer sprake is van een multi-probleem situatie wordt het gezin besproken in het casuïstiek overleg onder leiding van de CJG regisseur.

In Rotterdam hebben 8 verpleegkundigen, 2 jeugdartsen en 3 assistenten de reguliere contactmomenten uitgevoerd tijdens de onderzoeksperiode. Alle medewerkers hebben deelgenomen aan de training.

In Rotterdam wordt gebruik gemaakt van Kidos. In dit digitale dossier bleek het niet mogelijk om de aanvullende variabelen op te nemen voor het onderzoek. Bevindingen zijn in Rotterdam geregistreerd onder een bestaande variabele ‘sociaal leefmilieu’.

Eindhoven

In Eindhoven wordt het reguliere contactmoment uitgevoerd door een jeugdverpleegkundige of een assistente, afhankelijk of een school tot een ‘hoog’ dan wel ‘laag risico’ school behoort. Bij de indeling speelt de BRIN-code, de weging van het CFI, de sociaal economische status en de ervaring van de JGZ-teams een rol. Kinderen van een ‘hoog risico school’ worden standaard door een jeugdverpleegkundige gezien, kinderen van een ‘laag risico school’ worden afhankelijk van triage vooraf door een assistente of door een jeugdverpleegkundige gezien. Het reguliere contactmoment vindt bij voorkeur plaats op school of dicht bij school in een wijkgebouw of in een GGD locatie. Kinderen worden in aanwezigheid van ouders gezien.

Wanneer een kind niet verschijnt zonder bericht wordt telefonisch contact gezocht om een nieuwe afspraak te maken. Als dit niet lukt dan wordt een nieuwe oproep verzonden. Wanneer een kind ook een tweede keer niet verschijnt zonder bericht dan wordt het kind in de JGZ-teambespreking ingebracht en ouders ontvangen een brief. De kinderen die niet zijn verschenen worden vervolgens besproken met school. Indien er een vermoeden bestaat dat er sprake kan zijn van een risicovolle situatie wordt de noodzaak tot vervolgstappen bekeken.

In Eindhoven hebben 11 jeugdverpleegkundigen, 1 psycholoog en 3 assistenten aan de training deelgenomen. In de loop van de onderzoeksperiode zijn er 2 nieuwe verpleegkundigen komen werken die op het protocol zijn ingewerkt .

Eindhoven maakt ook gebruik van het digitale dossier Kidos. Ook hier was het niet mogelijk variabelen toe te voegen voor het onderzoek. De bevindingen zijn, net als in Rotterdam, geregistreerd onder de bestaande variabele ‘sociaal leefmilieu’.

2.1.2 Ervaringen met het afnemen van de vragen: tussenevaluatie

Om na te gaan hoe de uitvoering van het onderzoek verloopt heeft GGD Nederland 23 maart 2011 onder de professionals die het onderzoek uitvoeren een vragenlijst verspreid.⁴ De vragen hebben onder meer betrekking op de training, hoe de professionals het ervaren om vragen te stellen over de sociale leefomgeving en over de reactie van ouders en kinderen (Bijlage 3).

In totaal hebben 38 medewerkers de vragenlijsten ingevuld (Tabel 1).

Tabel 1 Deelname tussenevaluatie JGZ-professionals

	Den Haag		Rotterdam		Eindhoven		Totaal	
Jeugdverpleegkundige	19	100%	5	71%	9	75%	33	87%
Jeugdarts	0	0%	1	14%	1	8 %	2	5 %
Doktersassistent	0	0%	1	14%	2	17 %	3	8 %
<i>Totaal</i>	<i>19</i>	<i>100%</i>	<i>7</i>	<i>100%</i>	<i>12</i>	<i>100%</i>	<i>38</i>	<i>100%</i>

⁴ De organisaties hadden dus op dat moment ruim twee maanden ervaring met de uitvoering van het onderzoek.

Meer dan de helft van alle 38 betrokken medewerkers (58%) heeft meestal gevraagd naar de sociale leefomgeving tijdens het periodiek gezondheidsonderzoek, 12 medewerkers (32%) hebben altijd naar de sociale leefomgeving van het kind gevraagd en 4 medewerkers (11%) hebben er soms naar gevraagd (Tabel 2). Tijdsgebrek en andere prioriteiten wordt als reden opgegeven dat het niet altijd lukt om het onderwerp te bespreken. Tussen de drie gemeenten komen geen grote verschillen naar voren.

Tabel 2 Aantal keer dat JGZ-professional tijdens reguliere contactmoment vragen heeft gesteld

	Den Haag		Rotterdam		Eindhoven		Totaal	
Altijd	7	37%	2	29%	3	25%	12	32%
Meestal	10	53%	5	71%	7	58%	22	58%
Soms	2	11 %	0	0%	2	17%	4	10%
Nooit	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
<i>Totaal</i>	<i>19</i>	<i>100%</i>	<i>7</i>	<i>100%</i>	<i>12</i>	<i>100%</i>	<i>38</i>	<i>100%</i>

Van de 38 medewerkers die de vragenlijst hebben ingevuld beoordelen de meeste medewerkers (63%) het stellen van aanvullende vragen over de sociale leefomgeving als positief en 32% als neutraal (5% heeft de vraag niet beantwoord). Volgens de meeste medewerkers (53%) reageren de kinderen neutraal op vragen over de sociale leefomgeving, volgens 37% zijn kinderen positief en volgens 5% reageren kinderen wisselend. De ouders reageren volgens de meeste medewerkers (61%) ook neutraal. Volgens 18% van de medewerkers zijn ouders positief en 18% geeft aan dat ouders wisselend reageren (8% niet ingevuld).

Bijna alle medewerkers zijn van mening dat het een goede ontwikkeling is dat naar de (on)veiligheid in de sociale leefomgeving wordt gevraagd. Medewerkers vinden dat het beeld van het kind completer wordt, 'het hoort erbij', en zien het als een aanvullende mogelijkheid om problemen te signaleren. Er komen geen opvallende verschillen naar voren tussen de ervaringen van medewerkers uit de drie gemeenten.

2.2 Onderzoeksgroep

2.2.1 Onderzoeksgroep Den Haag

In Den Haag worden in 2011 alle schoolgaande kinderen geboren in 2001 opgeroepen voor het reguliere contactmoment 9-10 jarigen. Het totaal aantal schoolgaande kinderen geboren in 2001 in Den Haag is 5719. In de onderzoeksperiode, het eerste half jaar van 2011, zijn 2839 kinderen opgeroepen voor het reguliere contactmoment. Van de opgeroepen kinderen zijn 2084 kinderen (73,4%) gezien door de JGZ. Bij 1935 van de 2084 kinderen die zijn gezien (92,9%) is navraag gedaan naar (on)veiligheid in de sociale leefomgeving.

Bij 12 kinderen is een meldingsformulier ingevuld. Dit betekent dat bij 0,6 % van de 1935 kinderen waarbij gevraagd is naar (on)veiligheid, een signaal is geregistreerd dat mogelijk sprake is van een vorm van mishandeling in de sociale leefomgeving (Tabel 3).

Bij 149 (7,1%) van de kinderen die zijn gezien is niet gevraagd (dit is althans niet geregistreerd) naar de sociale leefomgeving en 755 (26,6 %) van de opgeroepen kinderen is niet verschenen. In totaal is daarmee bij 904 (31,8%) van de opgeroepen kinderen binnen het reguliere contactmoment geen (geregistreerde) navraag gedaan naar (on)veiligheid in de sociale leefomgeving. Daarmee blijven zij buiten beeld van dit onderzoek (zie ook 1.2.4). Dat kinderen binnen de onderzoeksperiode niet gezien zijn voor het *reguliere* contactmoment betekent overigens niet dat deze kinderen ook buiten beeld zijn

van de JGZ. Zoals hierboven is beschreven worden door de GGD Den Haag bij niet verschijnen verschillende maatregelen genomen.

Tabel 3 Onderzoeksgroep Den Haag (01-01-2011 t/m 12-07-2011)

	Totaal schoolgaand geboren in 2001	Opgeroepen voor contactmoment 9-10 jarigen		Gezien voor contactmoment 9-10 jarigen		Gevraagd naar ped. klimaat sociale leefomgeving		Meldingsformulier	
		Aantal	% van totaal	Aantal	% van opgeroepen	Aantal	% van gezien	Aantal	% van gevraagd
Jongen	2913	1438	49,4%	1052	73,2%	981	93,3%	10	1,0%
Meisje	2806	1401	49,9%	1032	73,7%	954	92,4%	2	0,2%
<i>Totaal</i>	<i>5719</i>	<i>2839</i>	<i>49,6%</i>	<i>2084</i>	<i>73,4%</i>	<i>1935</i>	<i>92,9%</i>	<i>12</i>	<i>0,6%</i>

2.2.2 Onderzoeksgroep Rotterdam

In Rotterdam worden voor het reguliere contactmoment 9-10 jarigen alle kinderen in groep 7 opgeroepen. De onderzoeksgroep is beperkt tot de opgeroepen kinderen in twee wijken van de stad (Tabel 4). In de onderzoeksperiode, het eerste half jaar van 2011, zijn 592 kinderen opgeroepen waarvan 492 (83,1%) zijn gezien. Bij een geschat aantal van 442 kinderen is navraag gedaan naar (on)veiligheid in de sociale leefomgeving.

Tabel 4 Onderzoeksgroep Rotterdam(01-01-2011 t/m 15-07-2011)

	Totaal Kinderen in groep 7	Opgeroepen voor contactmoment 9-10 jarigen		Gezien voor contactmoment 9-10 jarigen		Gevraagd naar ped. klimaat sociale leefomgeving (schatting)		Meldingsformulier	
		Aantal	% van totaal	Aantal	% van opgeroepen	Aantal	% van gezien	Aantal	% van gevraagd
Jongen	630	291	46,2 %	257	88,3%	231	90%	5	2,2%
Meisje	579	301	52,0%	235	78,1%	211	90%	0	0,0%
<i>Totaal</i>	<i>1209</i>	<i>592</i>	<i>49,0%</i>	<i>492</i>	<i>83,1%</i>	<i>443</i>	<i>90%</i>	<i>5</i>	<i>1,1</i>

Doordat in Kidos geen aanpassingen zijn gemaakt om te registreren wanneer gevraagd is naar (on)veiligheid in de sociale leefomgeving is dit niet systematisch vastgelegd. Op basis van de tussenevaluatie bestaat de indruk dat dit over het algemeen wel is gebeurd. Om meer duidelijkheid te krijgen over de mate waarin navraag is gedaan door de betrokken professionals, is na afloop van het onderzoek aan de professionals in Rotterdam gevraagd om aan te geven welk percentage kinderen zij volgens hen hebben gevraagd naar (on)veiligheid in de sociale leefomgeving. De medewerkers schatten in dat zij in 90% - 95% van de contactmomenten navraag hebben gedaan. In tabel 4 zijn wij – om aan de voorzichtige kant te blijven - uitgegaan van een geschat percentage van 90%. Veel medewerkers geven in hun reactie aan dat zij de vragen standaard hebben gesteld maar soms vanwege andere problemen niet voldoende tijd hadden om de aanvullende vragen te stellen.

In Rotterdam is bij vijf kinderen een meldingsformulier ingevuld. Dit betekent dat bij 1,1% van de kinderen die zijn gezien een signaal is geregistreerd dat mogelijk sprake is van een vorm van mishandeling in de sociale leefomgeving.

In totaal is bij 100 van de 592 opgeroepen kinderen (16,9%) het periodiek gezondheidsonderzoek niet afgerond. Deze kinderen zijn niet meegenomen in het onderzoek. Bij deze kinderen zijn conform het protocol 'non bereik' acties ingezet.

2.2.3 Onderzoeksgroep Eindhoven

In Eindhoven worden voor het reguliere contactmoment 9-10 jarigen alle kinderen uit groep 7 van de basisschool (geboren tussen 01-10-1999 t/m 30-09-2000) opgeroepen. Het totaal aantal kinderen in groep 7 is 2169. In de eerste helft van 2011 zijn 1427 kinderen (65,8%) opgeroepen voor het reguliere contactmoment 9-10 jarigen. Van deze kinderen zijn 1293 (90,6%) gezien door de JGZ. Bij 969 (74,9%) is gevraagd naar (on)veiligheid in de sociale leefomgeving. Bij geen van de kinderen zijn signalen geregistreerd met betrekking tot mogelijke mishandeling in de sociale leefomgeving geregistreerd: er zijn geen meldingsformulieren ingevuld (Tabel 5).

Tabel 5 Onderzoeksgroep Eindhoven(01-01-2011 t/m 15-07-2011)

	Totaal kinderen in groep 7 *	Opgeroepen voor contactmoment 9-10 jarigen		Gezien voor contactmoment 9-10 jarigen		Gevraagd naar ped. klimaat sociale leefomgeving		Meldingsformulier	
		Aantal	% van totaal	Aantal	% van opgeroepen	Aantal	% van gezien	Aantal	% van gevraagd
Jongen	1112	735	66,0%	665	90,5%	496	74,6%	0	0%
Meisje	1057	692	65,5%	628	90,8%	473	75,3%	0	0%
Totaal	2169	1427	65,8%	1293	90,6%	969	74,9%	0	0%

*Kinderen in Eindhoven geboren tussen 01-10-1999 t/m 30-09-2000

In Eindhoven is bij 324 kinderen (25,1%) niet gevraagd (dit is althans niet geregistreerd) naar de sociale leefomgeving. Van de opgeroepen kinderen zijn 134 (9,4%) niet gezien. In het totaal is daarmee bij 458 van de opgeroepen kinderen (32,1%) binnen het reguliere contactmoment geen (geregistreerde) navraag gedaan naar (on)veiligheid in de sociale leefomgeving. Daarmee blijven zij buiten beeld van dit onderzoek. Dat kinderen binnen de onderzoeksperiode niet gezien zijn voor het *reguliere* contactmoment betekent overigens niet dat deze kinderen ook buiten beeld zijn van de JGZ. Ook voor Eindhoven geldt dat actie wordt ondernomen bij kinderen die niet verschenen zijn zonder bericht. Daarnaast is het zo dat doordat het digitale dossier niet kon worden aangepast, mogelijk niet altijd is geregistreerd of de vragen over de sociale leefomgeving zijn gesteld.

2.2.4 Aantal meldingen per periode

De gesprekken van de JGZ-professionals met kinderen en hun ouders die hebben geleid tot een melding, hebben plaatsgevonden van januari tot en met april 2011. In mei en juni zijn geen meldingen geregistreerd.

In Den Haag zijn de meldingen gelijkmatig verspreid over de maanden januari tot en met april. In Rotterdam hebben de meeste gesprekken waarover gemeld is in februari plaatsgevonden (Tabel 6).

Tabel 6 Maand waarin gesprek heeft plaatsgevonden met kind/ouders

Maand gesprek	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
Januari	3	1	-	4
Februari	3	3	-	6
Maart	3	0	-	3
April	3	1	-	4
Mei	0	0	-	0
Juni	0	0	-	0
Totaal	12	5	-	17

Uit aanvullende informatie van de betrokken JGZ-organisaties bleek dat in de maanden mei en juni geen reguliere contactmomenten 9-10 jarigen zijn gepland.

2.3 Tot slot

In Den Haag en Rotterdam zijn signalen geregistreerd dat mogelijk sprake is van vormen van kindermishandeling in de sociale leefomgeving. In Eindhoven zijn geen signalen naar voren gekomen. Er bestaat een aantal verschillen in werkwijze van de drie gemeenten rondom het reguliere contactmoment. De verschillen zijn echter beperkt en er zijn geen aanwijzingen naar voren gekomen dat dit van invloed is op het aantal signalen. Ook in de ervaringen van medewerkers met het vragen naar (on)veiligheid zijn geen opmerkelijke verschillen tussen de drie gemeenten naar voren gekomen. De registratie van de gegevens is in Rotterdam en Eindhoven niet conform de opzet verlopen. Hierdoor is het aantal kinderen dat is gevraagd naar (on)veiligheid in deze gemeenten niet (volledig) geregistreerd. Gezien de aanvullende kwalitatieve informatie van de betrokken professionals is echter de indruk dat de aanvullende vragen over (on)veiligheid door de professionals over het algemeen wel zijn gesteld.

Ook in de bespreking van de bevindingen van het onderzoek met de drie betrokken JGZ-organisaties zijn geen duidelijke aanwijzingen naar voren gekomen dat de werkwijze of uitvoering van het onderzoek samenhangt met verschillen in het aantal signalen per gemeente.

De GGD Den Haag geeft aan dat het belangrijk is (on)veiligheid in de sociale leefomgeving onder de aandacht van de medewerkers te houden. Na de training voor het onderzoek zijn in Den Haag meer verspreid over de stad signalen geregistreerd: de signalen kwamen van meer medewerkers en meer stadsdelen dan daarvoor.

De betrokken professionals in de drie gemeente hebben voorafgaand aan het onderzoek eenzelfde training gekregen. In Eindhoven is de training alleen door een andere trainer uitgevoerd dan in Den Haag en Rotterdam.

Met betrekking tot de groep kinderen die niet zijn verschenen, geven de JGZ-organisaties aan dat kinderen via ouders, school en andere contacten in beeld worden gebracht.

3 De meldingsformulieren

Zoals in het voorgaande hoofdstuk is beschreven zijn in het totaal 17 meldingsformulieren van vermoedens kindermishandeling in de sociale leefomgeving ingevuld: 12 door Den Haag (70,6%) en 5 door Rotterdam (29,4%). In de gemeente Eindhoven zijn geen signalen geregistreerd. Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de signalen die in de meldingsformulieren naar voren komen. Eerst worden de kenmerken van de kinderen beschreven waarover een meldingsformulier is ingevuld en vervolgens de kenmerken van de signalen waarover is gemeld. In paragraaf drie wordt de reactie van ouders en kind op de signalen weergegeven.

De signalen hebben betrekking op uitspraken die kinderen en ouders hebben gedaan tijdens het reguliere contactmoment.

3.1 Kenmerken kind

De meerderheid van de meldingsformulieren, 15 maal, betreffen een jongen (88,2%), twee meldingsformulieren gaan over een meisje (11,8%). In Rotterdam zijn uitsluitend meldingsformulieren over jongens geregistreerd (Tabel 7).

De grootste groep kinderen waarover meldingsformulieren zijn ingevuld bestaat uit negen en tien jarigen: 7 kinderen zijn 9 jaar (41,2%) en 6 kinderen (35,3%) zijn 10 jaar. In Den Haag zijn uitsluitend meldingsformulieren ingevuld over deze leeftijdsgroep. In Rotterdam zijn de meeste meldingen geregistreerd over 11 jarigen. Daarnaast is ook één meldingsformulier over een 7 jarige geregistreerd. Dit kind werd in het kader van een vervolgspraak door een jeugdverpleegkundige gezien waarbij het onderwerp ter sprake kwam (Tabel 8).

Tabel 7 Geslacht kinderen meldingsformulieren

Geslacht	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
Jongen	10	5	-	15
Meisje	2	0	-	2
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>-</i>	<i>17</i>

Tabel 8 leeftijd kinderen meldingsformulieren

Leeftijd	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
< 9 jaar	0	1	-	1
9 jaar	7	0	-	7
10 jaar	5	1	-	6
11 jaar	0	3	-	3
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>-</i>	<i>17</i>

3.2 Kenmerken signalen

Sociaal milieu

De meerderheid van de meldingsformulieren (88,2%) heeft betrekking op Koranles in een moskee of op een andere locatie. Twee keer (11,8%) heeft het meldingsformulier betrekking op een sportclub. Beide keren betreft het karate lessen (Tabel 9).

Voor alle meldingsformulieren geldt dat de signalen betrekking hebben op de volwassenbegeleider van de lessen of training. De meldingsformulieren hebben betrekking op verschillende lessen of trainingen: er zijn geen instellingen waarover meerdere meldingsformulieren zijn geregistreerd.

Tabel 9 Sociaal milieu

Sociaal milieu	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
Koranles	12	3	-	15
(sport)club	0	2	-	2
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>-</i>	<i>17</i>

Type mishandeling

Bij meer dan de helft van de meldingsformulieren hebben de signalen betrekking op lichamelijke mishandeling (Tabel 10). In de meldingsformulieren worden een of meer van de volgende methoden van mishandeling genoemd: slaan met de hand (6 maal), slaan met een stok (3 maal), aan oren trekken (2 maal), gedurende 5 tot 10 minuten op één been staan (2 maal). Eenmaal is psychische mishandeling geregistreerd waarbij het gaat om schreeuwen en dreigen. Bij 7 meldingsformulieren waarin signalen van lichamelijke of psychische mishandeling worden beschreven, zijn tevens signalen geregistreerd dat de kinderen getuigen zijn (geweest) van mishandeling bij andere kinderen.

Van de 17 meldingsformulieren gaan 6 meldingsformulieren (35,3%) uitsluitend over signalen dat kinderen getuige zijn van mishandeling van andere kinderen: slaan met de hand of met een stok en op één been staan.

In de formulieren zijn geen signalen van seksuele mishandeling geregistreerd.

Bij geen van de kinderen waarover een meldingsformulier is ingevuld, is door de JGZ-medewerker letsel geconstateerd. Bij 2 kinderen (11,8%) hebben de ouders aangegeven dat zij bij het kind een letsel hebben waargenomen. Bij een kind ging het om blauwe plekken, bij het tweede kind is niet beschreven welk letsel de ouder heeft gezien. Bij beide kinderen ging het om sportclub.

De moeder van één kind heeft aangegeven dat zij bij een van de andere kinderen uit de les blauwe plekken heeft gezien.

Tabel 10 Type mishandeling waarover is gemeld

Type mishandeling	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
Lichamelijke mishandeling	6	4	-	10
Psychische mishandeling	1	0	-	1
Seksuele mishandeling	0	0	-	0
Getuige van mishandeling	5	1	-	6
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>-</i>	<i>17</i>

Duur en frequentie van signalen

Bij bijna de helft van de meldingsformulieren (47,1 %) hebben de signalen betrekking op incidenten die binnen vier weken voorafgaand aan het gesprek bij de JGZ hebben plaatsgevonden. In 4 formulieren (23,5%) hebben volgens het kind en/of de ouder 6 maanden of langer geleden incidenten plaatsgevonden. Bij 4 kinderen (23,5%) is in het gesprek van de JGZ-professional met het kind en de ouders niet duidelijk geworden wanneer voor het laatst een incident heeft plaatsgevonden en bij één melding is niet gerapporteerd over dit onderwerp (Tabel 11).

Tabel 11 Moment waarop gesignaleerde incidenten hebben plaatsgevonden

Datum laatste incident	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
< 4 weken	7	1	-	8
> 6 maanden	2	2	-	4
Onduidelijk	3	1	-	4
Missing	0	1	-	1
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>-</i>	<i>17</i>

In meer dan de helft van de meldingsformulieren is niet duidelijk vanaf welk moment de gesignaleerde incidenten plaatsvinden of hebben plaatsgevonden. Bij 8 kinderen (47,1%) is dit in het gesprek van de JGZ met kind en ouders niet duidelijk geworden en bij 3 kinderen (17,6%) is hierover niet gerapporteerd. In 4 meldingsformulieren (23,5%) hebben de signalen betrekking op incidenten die twee jaar of langer voorkomen, in 1 formulier (5,9%) blijkt dat sinds 6 maanden zorgelijke signalen bestaan en 1 uit meldingsformulier (5,9%) blijkt dat sinds kort incidenten plaatsvinden (Tabel 12).

Tabel 12 Duur periode waarin gesignaleerde incidenten hebben plaatsgevonden

Duur incidenten	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
Sinds 2 jaar of langer	3	1	-	4
Sinds 6 maanden	1	0	-	1
Sinds kort	1	0	-	1
Onduidelijk	7	1	-	8
Missing	0	3	-	3
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>-</i>	<i>17</i>

De kinderen nemen of namen een of meerdere keren per week deel aan de lessen of sportactiviteiten. Bij 6 kinderen (35,3%) komen of kwamen vermoedelijke incidenten structureel tijdens elke les voor. Bij 5 van de 10 meldingsformulieren waarbij de categorie 'anders' is gescoord komt naar voren dat de vermoedelijke incidenten regelmatig plaatsvinden of plaats hebben gevonden. Bij 2 van de 10 meldingen gaat het om incidenten die vaker dan een keer voorkomen of -kwamen maar niet regelmatig en bij 3 meldingen is in het gesprek van de JGZ-professional met het kind en ouders niet duidelijk geworden hoe frequent de vermoedelijke mishandeling plaatsvindt of heeft plaatsgevonden (Tabel 13).

Tabel 13 Frequentie gesignaleerde incidenten

Frequentie mishandeling	Den Haag	Rotterdam	Eindhoven	Totaal
Meerdere keren per week	2	2	-	4
Een keer per week	2	0	-	2
Anders	8	2	-	10
Missing	0	1	-	1
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>-</i>	<i>17</i>

3.3 Tot slot

Een groot deel van de meldingsformulieren betreft jongens. Het merendeel van de signalen die zijn geregistreerd heeft betrekking op Koranonderwijs. In Den Haag hebben de signalen uitsluitend betrekking op Koranonderwijs. In Rotterdam zijn twee maal signalen over karate les geregistreerd. De meldingsformulieren hebben betrekking op verschillende instellingen: er zijn geen instellingen waarover meer dan een keer signalen zijn geregistreerd.

Twee derde van de meldingsformulieren betreft signalen van lichamelijke mishandeling. Eenmaal is psychische mishandeling geregistreerd en bij de overige formulieren zijn er signalen geregistreerd dat het kind getuige is van mishandeling. Bijna de helft van de meldingsformulieren heeft betrekking op een recent voorval. Bij een kwart van de formulieren is het langer dan zes maanden geleden of is niet bekend wanneer voor het laatst een incident heeft plaatsgevonden. Meer dan de helft van de formulieren heeft betrekking op incidenten die structureel of regelmatig plaatsvinden.

In het gesprek met de betrokken JGZ-organisaties over de bevindingen van de onderzoek komt naar voren dat de JGZ-organisaties het stellen van aanvullende vragen over (on)veiligheid in de sociale leefomgeving een goede aanvulling vinden op de signalering die tijdens het reguliere contactmoment plaatsvindt. De werkwijze is geen instrument om de kwaliteit van het pedagogisch klimaat van instellingen in de gemeente volledig in beeld te brengen maar het biedt wel de mogelijkheid zorgelijke situaties te signaleren.

4 Vervolgacties JGZ

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke acties door de JGZ-organisaties in Den Haag en Rotterdam zijn ondernomen naar aanleiding van de signalen die in het reguliere contactmoment zijn geregistreerd. Eerst wordt kort weergegeven welke afspraken bestaan in Den Haag en in Rotterdam over hoe om te gaan met signalen van kindermishandeling in de sociale leefomgeving. Daarna worden de ondernomen vervolgacties beschreven.

4.1 Afspraken over vervolgacties

In Den Haag heeft de GGD in overleg met de gemeente afspraken vastgelegd over hoe om te gaan met signalen van kindermishandeling in de sociale leefomgeving. Het betreft de volgende afspraken:

1. Een individueel signaal wordt besproken met de ouders. Ouders worden aangespoord hun kind uit de onveilige situatie te halen, en de ouders worden geïnformeerd dat bij het vervolgconsult (dit wordt altijd ingepland) beoordeeld wordt of hun kind zich inmiddels in een veilige situatie bevindt. Wanneer de situatie van het kind bij het vervolgconsult niet gewijzigd is, zal afhankelijk van het eerste signaal overleg of melding bij het AMK plaatsvinden. Wanneer het kind niet verschijnt op het vervolgconsult wordt overlegd met school en afhankelijk van het eerste signaal overleg of melding bij het AMK plaatsvinden.
2. Signalen worden verzameld via een meldingsformulier. De signalen worden geanalyseerd door de eindverantwoordelijke. Op basis van die analyse vindt actie plaats
3. Indien een patroon van signalen binnen een voorziening in het sociaal leefmilieu wordt geconstateerd wordt de geanonimiseerde lijst met signalen besproken in het beleidsoverleg tussen de wethouder Jeugd, de directeur van de GGD, de Jeugdgezondheidszorg, Bureau Jeugdzorg (AMK) en de directeur van de Bestuursdienst.
4. Tevens vindt –geanonimiseerd- casuïstiekbespreking plaats met betrokken leden van B&W en de lokale driehoek OM/politie/burgemeester indien opschaling noodzakelijk is in verband met eventuele maatschappelijke onrust

In Rotterdam is gedurende de looptijd van het onderzoek gewerkt volgens een Protocol Kindermishandeling voor de Jeugdgezondheidszorg, -9 maanden tot 19 jaar (vastgesteld 2008). Het protocol geeft de te volgen werkwijze weer voor verpleegkundigen en artsen uit de JGZ. De te nemen stappen komen overeen met de Rotterdamse Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. De werkwijze bestaat uit drie stappen:

1. Signalering: signalen worden zo mogelijk met de ouders besproken
2. Overleg: intern overleg met de jeugdarts of het JGZ-team, de aandachtsfunctionaris of CJG regisseur Doorgaans wordt aanvullende informatie verzameld.
3. Beslissen over melding bij AMK; zoals eerder aangegeven, wordt deze casuïstiek in het tweewekelijk casuïstiekoverleg onder leiding van de CJG regisseur besproken. Mocht er sprake zijn van een acute situatie, beslist de professional zelf.

4.2 Ondernomen vervolgacties

In meer dan de helft van de meldingsformulieren (58,8%) zijn één of meer acties geregistreerd die door de JGZ-organisaties zijn ondernomen (Tabel 15).

In Den Haag is bij alle 6 kinderen waarbij signalen van lichamelijke mishandeling zijn geregistreerd één of meer acties beschreven. Met de ouders van 5 kinderen is een vervolgafspraken gemaakt. Bij 3 van

de 6 kinderen heeft intern overleg plaatsgevonden en bij 3 kinderen zijn ouders geadviseerd in gesprek te gaan met de andere ouder of met de docent van de activiteit.

Van de 5 kinderen waarbij signalen naar voren kwamen dat zij getuige zijn (geweest) van mishandeling, is met de ouders van 2 kinderen een vervolgspraak gemaakt en 1 ouder is daarnaast geadviseerd contact op te nemen met de docent. Bij 1 kind is de situatie besproken met de basisschool en is afgesproken dat school in de gaten houdt hoe het met het kind gaat.

Bij 3 formulieren (2 met signalen van getuigen van mishandeling en 1 met signalen van psychische mishandeling) is geen aanleiding om verdere actie te ondernemen omdat, nadat de signalen in het reguliere contactmoment aan de orde zijn gesteld, de ouder de situatie in de gaten houdt of de lessen worden beëindigd.

Van de 7 ouders waarmee een vervolgspraak is gemaakt, heeft met 6 ouders contact plaatsgevonden. De ouders van 1 kind bleken niet bereikbaar vanwege een afgesloten telefoon. Dit kind wordt nog opgeroepen voor een andere controle waarbij navraag zal worden gedaan naar de situatie in de sociale leefomgeving.

Het vervolcontact geeft bij geen van de 6 kinderen aanleiding tot aanvullende acties: de ouders hebben met de begeleider van de betreffende activiteit gesproken, het kind neemt niet meer deel aan de activiteit of de begeleider van de activiteit is vertrokken.

Geen van de geregistreerde signalen heeft aanleiding gegeven tot extern overleg, tot een melding of advies aanvraag bij het AMK of een signalering in de Verwijsindex. Doordat meldingen betrekking hebben op verschillende instellingen en niet wijzen op structurele misstanden in één instelling was er eveneens geen aanleiding tot actie op gemeentelijk bestuurlijk niveau.

In Rotterdam is bij drie van de vier kinderen waarover signalen van lichamelijke mishandeling zijn geregistreerd op het moment van het gesprek bij de JGZ geen sprake meer van mishandeling: bij twee kinderen is deelname aan de activiteit beëindigd, bij één kind is de begeleider van de activiteit vertrokken. Bij het vierde kind is aan de ouder voorlichting gegeven dat er andere en betere manieren bestaan om kinderen te laten luisteren en dat lichamelijke straffen niet zijn toegestaan. In een vervolcontact is gebleken dat het kind niet meer deelneemt aan de activiteit.

Bij het kind waarover signalen naar voren kwamen dat het getuige is van mishandeling, heeft de verpleegkundige de ouder eveneens voorlichting gegeven.

Rotterdam heeft de signalen voorgelegd aan de directies van het CJG en GGD om te bespreken of aanvullende acties wenselijk zijn. Op het moment van schrijven is nog niet helder welke stappen vervolgens worden gezet.

Tabel 15 Acties ondernomen door JGZ-organisaties

	Den Haag		Rotterdam		Eindhoven	Totaal	
	<i>N=12</i>	<i>%van N</i>	<i>N=5</i>	<i>%van N</i>	<i>N=0</i>	<i>N=17</i>	<i>% van N</i>
Vervolgafpraak met ouders	7	58,3%	0	0,0%	-	7	41,2%
Intern overleg	3	25,0%	0	0	-	3	17,6%
Extern overleg	0	0,0%	0	0,0%	-	0	0,0%
Adviesvraag/ melding AMK	0	0,0%	0	0,0%	-	0	0,0%
Melding Verwijsindex	0	0,0%	0	0,0%	-	0	0,0%
Andere actie	5	41,7%	2	20,0%	-	7	35,3%
Aantal kinderen waarbij één of meer van bovenstaande acties zijn ondernomen *	9	75,0%	2	40,0%		11	64,7%

*Per kind kunnen meerdere acties zijn ondernomen door de JGZ

4.3 Tot slot

In Den Haag is conform de afspraken bij de kinderen waarbij signalen van fysieke mishandeling zijn geregistreerd een vervolgafpraak gemaakt met ouders. Meestal is het vervolgcontact telefonisch. De vervolgcontacten hebben geen aanleiding gegeven voor aanvullende acties. De ouders van één kind zijn telefonisch niet bereikt. De situatie bij dit kind wordt opnieuw beoordeeld bij het volgende consult. Bij kinderen waarbij signalen zijn geregistreerd dat zij getuige zijn van mishandeling wordt niet standaard een vervolgafpraak gemaakt met de ouders.

De meldingen zijn geen aanleiding geweest voor overleg op bestuursniveau met de betrokken organisaties.

In Rotterdam heeft een deel van de signalen betrekking op situaties die zijn beëindigd. Bij de kinderen bij wie de signalen tijdens het reguliere contactmoment nog bestaan is aan ouders voorlichting gegeven. Bij het kind waar signalen zijn geregistreerd dat het getuige is van mishandeling is geen directe vervolgafpraak gemaakt. In vervolgcontacten zal wel opnieuw naar de situatie worden gevraagd. Bij het kind waar signalen zijn van lichamelijke mishandeling, is in vervolgcontact de situatie gevolgd.

In Rotterdam zijn de signalen opgeschaald naar de directies van het CJG en GGD.

In het gesprek met de betrokken JGZ-organisaties over de bevindingen van het onderzoek komt naar voren dat volgens de coördinatoren de werkwijze de gemeente de mogelijkheid biedt om particuliere instellingen, waarover de gemeente geen zeggenschap heeft, te monitoren op ernstige signalen en vervolgens ook actie te kunnen ondernemen.

De werkwijze biedt een handelingsinstructie voor situaties waarin vermoedelijke mishandeling wordt gesignaleerd. Op casusniveau biedt dit duidelijkheid, bijvoorbeeld wanneer gemeld moet worden bij het AMK, waardoor ook de bereidheid om te signaleren wordt vergroot. Daarnaast biedt de werkwijze richtlijnen voor actie op collectief niveau. Hierdoor kan, wanneer er meerdere signalen zijn, de JGZ samen met de gemeentelijke bestuursdienst actie ondernemen in situaties waarin op individueel niveau weinig kan worden gedaan.

De werkwijze biedt bovendien de mogelijkheid om bewustwording bij ouders te creëren. Het onderwerp wordt bespreekbaar gemaakt met ouders.

De coördinatoren vinden het wenselijk dat de werkwijze deel gaat uitmaken van het protocol kindermishandeling dat binnen de JGZ-organisaties wordt gebruikt.

5 Samenvattende conclusies

In dit rapport is verslag gedaan van een inventariserend onderzoek waarin door drie jeugdgezondheidszorgorganisaties, in Den Haag, Rotterdam en Eindhoven, gedurende een half jaar op systematische wijze signalen van onveilige sociale leefomgevingen in kaart zijn gebracht.

In dit laatste hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de onderzoeksvragen die zijn gesteld.

Twee onderzoeksvragen stonden centraal in het onderzoek:

1. Hoe vaak worden signalen van kindermishandeling in de onderzochte gemeenten opgemerkt in de sociale leefomgeving waar kinderen (9-10 jaar) verblijven, niet zijnde de thuis- en formele schoolsituatie?
2. In welke sociale omgevingen komen signalen van kindermishandeling voor, wat is daarbij de aard en de omvang van de vermoede kindermishandeling?

In het onderzoek is gebruik gemaakt van een werkwijze die in de gemeente Den Haag ontwikkeld is, waarbij tijdens het reguliere contactmoment voor 9-10 jarigen de JGZ-medewerker systematisch vraagt naar in de sociale leefomgeving.

Gedurende de looptijd van het onderzoek, januari tot en met juli 2011, zijn in Den Haag en Rotterdam signalen geregistreerd dat mogelijk sprake is van vormen van kindermishandeling in de sociale leefomgeving. In Den Haag betrof dit 12 gevallen, in Rotterdam 5 gevallen. In Eindhoven zijn dergelijke signalen niet naar voren gekomen.

In het totaal zijn door middel van meldingsformulieren door twee JGZ-organisaties dus 17 signalen geregistreerd met betrekking tot onveiligheid in de sociale leefomgeving. Een groot deel van de meldingsformulieren betreft jongens. Het merendeel van de geregistreerde signalen heeft betrekking op Koranonderwijs. In Den Haag hebben de signalen uitsluitend betrekking op Koranonderwijs. In Rotterdam zijn twee maal signalen over karate les geregistreerd. De meldingsformulieren hebben alle 17 betrekking op verschillende instellingen: er zijn geen instellingen waarover meer dan een keer signalen zijn geregistreerd.

Twee derde van de meldingsformulieren betreft signalen van lichamelijke mishandeling. Eenmaal is psychische mishandeling geregistreerd en bij de overige formulieren zijn er signalen geregistreerd dat het kind getuige is van mishandeling, wat ook onder de definitie van kindermishandeling valt (zie voetnoot 1 onder inleiding). Bijna de helft van de meldingsformulieren heeft betrekking op een recent voorval. Bij een kwart van de formulieren is het langer dan zes maanden geleden of is niet bekend wanneer voor het laatst een incident heeft plaatsgevonden. Meer dan de helft van de formulieren heeft betrekking op incidenten die structureel of regelmatig plaatsvinden.

In werkwijze van de drie gemeenten bestaat een aantal verschillen zowel in de wijze waarop het reguliere contactmoment wordt uitgevoerd als in de wijze van registreren. De verschillen zijn echter beperkt en er zijn geen aanwijzingen naar voren gekomen dat dit van invloed is op het aantal meldingen. Vanwege de kleine aantallen kan weinig gezegd worden over de redenen dat in Eindhoven geen signalen zijn gevonden. Onduidelijk is of dit te maken heeft met het verschil in voorbereiding van het onderzoek, de andere wijze van uitvoering van de JGZ in Eindhoven of met nog andere factoren.

In Den Haag is conform de afgesproken werkwijze bij de kinderen waarbij signalen van fysieke mishandeling zijn geregistreerd een vervolgspraak gemaakt met ouders. Meestal is het

vervolgcontact telefonisch. De vervolcontacten hebben geen aanleiding gegeven tot aanvullende acties.

In Rotterdam zijn vervolacties deels niet nodig geweest omdat de situaties waar de signalen betrekking op hebben, zijn beëindigd. Bij de kinderen waar de signalen tijdens het reguliere contactmoment nog bestaan is aan ouders voorlichting gegeven. De signalen zijn daarnaast besproken met de directie van het Centrum voor Jeugd en Gezin, de GGD en de betrokken deelgemeente.

De geregistreerde signalen zijn in beide gemeenten geen aanleiding geweest voor een melding bij het AMK of Verwijsindex.

Literatuur

Dunnink 2010, *Standpunt bereik van de jeugdgezondheidszorg* Bilthoven: RIVM Centrum Jeugdgezondheid.

GGD Brabant Zuidoost (2009) *Werkinstructie Niet Verschenen Zonder Bericht* Eindhoven.

Inspectie voor de Gezondheidszorg (2009) *De jeugdgezondheidszorg in beweging* Den Haag.

Jeugdgezondheidszorg GGD Den Haag (2010) *Werkinstructie Informatie na niet verschijnen* Den Haag.

Jeugdgezondheidszorg GGD Den Haag (2010) *Werkinstructie pedagogisch klimaat Sociale Leefomgeving* Den Haag.

Jeugdgezondheidszorg GGD Den Haag (2010) *Procedure PGO (preventief gezondheidsonderzoek)* Den Haag.

Platform Jeugdgezondheidszorg (2003) *Richtlijn Contactmomenten Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg 0 -19 jaar*.

Stuurgroep CJG (2008) *Protocol Kindermishandeling voor de Jeugdgezondheidszorg -9 maanden tot 19 jaar* Rotterdam.

Wagenaar-Fischer, M.M., Heerdink-Obenhuijsen, N., Kamphuis & M., Wilde, de J. (2010), *JGZ-richtlijn Secundaire preventie kindermishandeling, Handelen bij een vermoeden van kindermishandeling* Bilthoven: RIVM Centrum Jeugdgezondheid.

Bijlage 1 Voorbeeld vragen

Onderzoek Pedagogisch Klimaat in de Sociale Leefomgeving

Voorbeelden van 'standaardvragen' naar sociale milieu bij een PVO (reguliere contactmoment) groep 7

Door Wiset Kuil-Baijens, Ria Andrews, Annelies van 't Hoff

Vrije tijd:

- En wat doe je in je vrije tijd? (Ga je naar een of meer clubjes?)

Als kind er zelf niet mee komt verder uitvragen: sport je? Muziekles? Naschoolse activiteiten? Ga je naar een kerk/ moskee / tempel? Volg je daar lessen?

- Hoe is het daar? Heb je het daar naar je zin? Waarom wel/ niet?
- Wat gebeurt er als er iemand niet luistert?
- Heb je ook wel eens straf gehad?
- Ben je bang om straf te krijgen?
- Heb je het al eens tegen je moeder/vader gezegd?

Zo gewoon mogelijk praten, luchtig. Heel feitelijk vragen (zie meldingsformulier: dat moet gevraagd worden, want bij signalen moet dit worden ingevuld).

Als kind het signaal afgeeft en heeft het **ook al** tegen de ouder gezegd:

- Ouder: Wat vindt u hiervan? Hoe bent u ermee omgegaan?

Als kind het signaal afgeeft en het **niet** tegen de ouder heeft gezegd:

- Ouder: wat vindt u ervan nu u dit zo hoort?

Als antwoord is dat ouder de aanpak van het clubje *normaal* vindt:

Eerst proberen ouders zelf bewust te laten worden.

Navragen of ouders ook op deze manier met hun kind(eren) omgaan, of ze het ook normaal zouden vinden als het op school zou gebeuren.

Bij ouder de vraag neerleggen wat zij denken dat dit met het kind doet.

Uiteindelijk: benoemen schadelijkheid van dit gedrag, uitleg over goed ouderschap.

Als antwoord ouder is dat ze dat *niet normaal* vindt:

- En wat zou u hieraan kunnen & willen doen?

Vragen naar mogelijke ongewenste intimiteiten

Naast het uitvragen van het fysieke en psychische opvoedklimaat kan er behoefte zijn om ook signalen van seksueel overschrijdend gedrag op te vangen. Feitelijk wijk je op dit terrein niet af van bovenstaande tips en de luchtige wijze waarop je alle overige gebieden uitvraagt.

Voorbeeld opbouw:

Zijn ze aardig op de club?

Zijn ze ook wel eens vervelend?

Het kan wel eens zo zijn dat mensen op een vervelende/ niet leuke manier naar je kijken....

Hoe gaat het douchen na het sporten?

Gebeuren er wel eens dingen waarvan je liever niet wilt dat het gebeurt?

- De fase van seksuele ontwikkeling van het kind geeft het kader voor de vragen (zie bijlage 1)
- Mogelijk vang je signalen op die reden geven verder uit te vragen (zie bijlage 2)
- Vraag niet verder als het kind er niet over wil praten.
- Wees bij een vermoeden van seksueel misbruik terughoudend in het gesprek met het kind i.v.m. mogelijke toekomstige bewijslast.
- Wees bij een vermoeden van seksueel misbruik voorzichtig met het stellen van gesloten vragen. Dat houdt in dat het kind geen woorden in de mond gelegd moeten worden. Het gesprek heeft niet tot doel het bewijs van seksueel misbruik te leveren. Laat dat over aan een gespecialiseerde deskundige op dit gebied en vraag advies bij het AMK.

Boodschap aan het kind:

Het is pas verkeerd als jij iets niet wilt en je niet goed weet hoe je het tegen moet houden. En het is compleet verkeerd als de ander de baas speelt en zijn zin doordrijft.

Je mag **ALTIJD NEE** zeggen tegen seksuele spelletjes waar je geen zin in hebt. **ALTIJD**, ook als je er leuke cadeautjes voor hebt gekregen. Het is alleen slimmer om de cadeautjes van zo'n iemand niet aan te nemen!

Maar wat je ook zelf doet of hebt gedaan, je hebt er altijd recht op om geen seksueel misbruik mee te maken en je hebt recht op seks als je dat wilt, en nooit als plicht.

En als altijd bij alle gesprekken: ik vind het heel knap dat je het allemaal zo goed kan vertellen

Bijlage 2 Meldingsformulier

<logo GGD/CJG>	Meldingsformulier Onderzoek Pedagogisch Klimaat Sociale Leefomgeving	Volgnr:	

Gegevens	Invullen en evt. toelichting	
Datum melding <i>Datum invullen van dit formulier</i>		
Datum gesprek JGZ <i>Datum laatste gesprek met kind en ouders</i>		
Naam van het kind <i>Voornaam en achternaam</i>		
Geslacht	☐ jongen ☐ meisje	
Geboortedatum	dd-mm-jjjj	..... jaar
Datum meest recente voorval <i>Zo exact mogelijk</i>		
Datum wanneer begonnen <i>Zo exact mogelijk</i>		
Locatie voorval	☐ synagoge ☐ moskee ☐ kerk ☐ tempel ☐ privé's thuis	☐ (sport)club ☐ buurthuis ☐ zwembad ☐ BSO ☐ elders, nl: Naam locatie /adres:
Door wie vindt (vermoede) mishandeling plaats? <i>functie</i>	☐ leerkracht / docent ☐ trainer ☐ begeleider ☐ ander kind ☐ overig, nl:	Naam betreffende leerkracht /docent etc. :
Type kindermishandeling Lichamelijke mishandeling houdt in als de dader lichamenlijk geweld tegen het kind gebruikt zoals slaan met de hand of met een voorwerp, schudden, schoppen, bijten, knijpen, krabben, toebrengen van brandwonden etc. Psychische mishandeling betekent verbale dreigingen met of zonder fysiek geweld, schelden, pesten, vernederen, negeren, beledigen, ontnemen van persoonlijke vrijheid, sociale isolatie, intimidatie en onredelijke eisen stellen, dwang tot geheimhouding etc. Seksuele mishandeling is alle opgedrongen seksuele gedragingen van een volwassene of een adolescent aan een kind bijvoorbeeld seksuele handelingen laten ondergaan, laten verrichten of tonen etc. Getuige van mishandeling als kind zelf niet geslagen of bedreigd wordt maar groepsgenoten wel etc. Overig als kind andere kinderen moet straffen terwijl docent bezig is etc.	☐ lichamelijke mishandeling ☐ psychische mishandeling ☐ seksuele mishandeling ☐ getuige van mishandeling ☐ overig, nl:	

Gegevens	Invullen en evt. toelichting
Voorwerp / Methode <i>Geef een beschrijving hoe, op welke wijze en evt. met welk voorwerp de mishandeling plaatsvindt. Denk daarbij aan bovenstaande voorbeelden.</i>	
Hoe vaak worden lessen / activiteiten bijgewoond?	☐ meerdere malen/ week ☐ een maal / maand ☐ een maal / week ☐ eenmalig ☐ een maal / 2 weken ☐ overig, nl:
Hoe vaak vindt de (vermoede) mishandeling plaats?	☐ meerdere malen/ week ☐ een maal / maand ☐ een maal / week ☐ eenmalig ☐ een maal / 2 weken ☐ overig, nl: als het nodig was iedere les.
Is er letsel opgemerkt? Zo ja door wie? <i>Bijvoorbeeld door mensen in directe omgeving dus bijvoorbeeld ouders/zus/broer/ vriend/ kind zelf)</i>	☐ ja, door: ☐ nee
Bij wie is het letsel opgemerkt?	☐ kind zelf ☐ ander kind
Heeft JGZ letsel geconstateerd? <i>Als tijdens het consult JGZ fysiek letsel zichtbaar is.</i>	☐ ja ☐ nee
Beschrijving kenmerken letsel <i>Beschrijving van letsel en locatie op lichaam bijv. blauwe plekken op been, wond, zwelling etc.</i>	
Zijn andere zaken opgevallen?	☐ angst voor bijwonen deze activiteit ☐ verzuim voor deze activiteit ☐ spijbelen van deze activiteit ☐ kind is negatief over activiteit naar ouders ☐ overig, nl:
Hebben de ouders iets ondernomen? <i>Zo ja, wat?</i> <i>Zo nee, waarom niet?</i>	☐ ja, nl: ☐ nee, omdat :
Vervolgactie JGZ <i>Meerdere antwoorden mogelijk</i>	☐ vervolgspraak met ouder(s) ☐ overleg intern met: ☐ overleg extern met: ☐ verwijzing ouders naar: ☐ verwijzing kind naar: ☐ adviesvraag bij AMK ☐ melding bij AMK ☐ melding verwijsindex ☐ anders, nl:
Anoniem <i>Indien ouders anoniem willen blijven, reden noteren</i>	☐ ja, het is voorbij. ☐ nee, omdat:
Naam van school	
Aanvullende opmerkingen <i>Bijvoorbeeld resultaat gemaakte afspraken met ouders.</i>	

Dit formulier invullen en per mail versturen naar:

- <aandachtspersoon pedagogisch klimaat in het sociaal milieu>
- <eigen afdelingsmanager>

Bijlage 3 Vragenlijst tussentijdse evaluatie

Ervaringen Onderzoek Pedagogisch Klimaat Sociale Leefomgeving

Tussentijdse Vragenlijst voor JGZ professionals

Deze vragenlijst is bedoeld om tussentijds inzicht te krijgen in uw ervaringen m.b.t. de uitvoering van het onderzoek in de praktijk.

Ingevuld door:

Datum : ..... - ..... - 2011

Naam: :

.....
.....

Functie: : 0 jeugdverpleegkundige 0 jeugdarts 0 doktersassistente

Training

1. Heeft u de training in het kader van dit onderzoek bijgewoond?

ja nee voor een deel

2. Wat vond u van de training?

goed matig onvoldoende

3. Voelde u zich na de training in staat om in te gaan op het pedagogisch klimaat in de sociale leefomgeving van het kind?

ja min of meer nee

4. Heeft u nog aanvullende opmerkingen over de training?

.....
.....

Uitvoering in de praktijk

5. Lukt het u tijdens het reguliere contactmoment aanvullende vragen te stellen over de sociale leefomgeving van het kind?

altijd meestal soms nooit

6. Indien het niet altijd lukt, wat is daarvan de reden?

.....
.....

7. Heeft u, in het kader van dit onderzoek, wel een vermoeden gehad dat de sociale leefomgeving van een kind onveilig was?

ja, namelijk ..... keer nee

8. Zo ja, tot welke vervolgactie heeft dat geleid?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- ja, tijdens hetzelfde contactmoment uitgebreider doorgevraagd
- ja, aparte vervolgspraak met ouders gemaakt
- ja, intern besproken met aandachtfunctionaris kindermishandeling
- ja, het speciale meldingsformulier ingevuld
- ja, anders namelijk:

.....
 geen,
 want.....

9. Hoeveel tijd kost het u gemiddeld om de aanvullende vragen te stellen over de sociale leefomgeving van het kind in het kader van het onderzoek tijdens het reguliere contactmoment?
- 0-1 minuten   1-2 minuten   2-5 minuten   meer dan 5 minuten

Hoe vindt u het om aanvullende vragen te stellen over de sociale leefomgeving van het kind?

positief   neutraal   negatief

Toelichting:
 .....

10. Hoe reageren kinderen op de aanvullende vragen over de sociale leefomgeving van het kind?
- positief   neutraal   negatief

Toelichting:
 .....

11. Hoe reageren ouders op de aanvullende vragen over de sociale leefomgeving van het kind?
- positief   neutraal   negatief

Toelichting:
 .....

Tot slot

12. Heeft u nog iets nodig ten behoeve van de uitvoering van dit onderzoek /opmerkingen / adviezen?

.....
 .....
 .....

13. Vindt u het een goede ontwikkeling dat de JGZ op deze manier naar het pedagogisch leefklimaat in de sociale leefomgeving van het kind vraagt?
- ja   nee

Toelichting:
 .....
 .....

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst!

Bijlage 4: Begeleidingscommissie

J. Groot	Ministerie van Binnenlandse zaken
F. van Leerdam	Inspectie voor de Gezondheidszorg
F. Pijpers	Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ)
A. van der Tuin	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
E. van Veen	GGD Den Haag